

czającą rozpoczęcie wojny. Tego samego dnia 18 maja korpusy carskie zaczęły przekraczać polskie granice. Cztery korpusy rosyjskie tworzące armie gen. Michała Kachowskiego bez przeszkód przekroczyły granicę polską w różnych punktach Ukrainy. Wojska imperatorowej liczyły 65 tys. żołnierzy i 136 dział.

Dowodzący na Ukrainie książę Józef Poniatowski ze strony polskiej mógł przeciwstawić początkowo 17 tys. ludzi i 28 armat. Pozostała część sił polskich stała na Wołyniu i w Kamieńcu Podolskim, w sumie książę dysponował nieco ponad 24 tys. żołnierzy. 18 lipca dochodzi pod Dubienką do zaciętej bitwy korpusów rosyjskich dowodzonych przez gen. Kochowskiego z dywizją gen. Tadeusza Kościuszki, która przez kilka godzin powstrzymała przeważające siły wroga.

Bitwa dubieniecka wykazała, że żołnierz polski pod dobrym dowództwem może stać czoła zaprawionemu w bojach przeciwnikowi. Tadeusz Kościuszko mimo poniesionych dużych strat ok. 900 żołnierzy zabitych, rannych i wziętych do niewoli, dzięki talentowi i odwadze zachował gotowość bojową – umiejętnie wycofując się z pola walki. Straty Moskali według powszechnej wiedzy wynieść miały ok. 4000 żołnierzy wyeliminowanych podczas bitwy.

W Kościele WNMP w Uchaniach w powiecie hrubieszowskim znajduje się bardzo cenna pamiątka z tej bitwy, a mianowicie ołtarz połowy przed którym modlił się Kościuszko.

W dwa lata po bitwie dubienieckiej gen. Tadeusz Kościuszko staje na czele powstania i zostaje Naczelnikiem Siły Zbrojnej Narodowej. Chcąc pozyskać powstańców, ale jednocześnie ulżyć doli chłopów, sięga do bardzo ważnych reform, – ogłaszając 7 maja

1794 r. z obozu pod Połańcem Uniwersał Połaniecki. Uniwersał Połaniecki zawiera czternaście paragrafów. W pierwszym ogłosił wzięcie chłopów pod opiekę rządu krajowego, w drugim zniósł poddaństwo chłopów – jedną z głównych cech feudalizmu - czyniąc w ten sposób ogłoszono chłopów ludźmi wolnymi.

Zmniejszeniu uległa wysokość pańszczyzny oraz sprawa własności ziemi. W paragrafie 6 Uniwersału Połanieckiego czytamy, że własność chłopów nie może być przez dziedzica „odjęta”.

Obniżenie pańszczyzny miało obowiązywać w czasie powstania, po czym odpowiednie jej uregulowanie miało być uchwalone przez sejm.

Uniwersał Połaniecki przewidywał wciągnięcie duchowieństwa do pracy uświadamiającej chłopów i ogłoszenia z ambon jego treści przez trzy, cztery niedziele z rzędu.

Jeden z wybitnych historyków polskich prof. Jan Rzetkowski w 1946 r. ocenił bardzo wysoko ten dokument: „Jest to nie tylko najwybitniejsza, najgruntowniejsza reformująca stosunki wiejskie ustawa dawnej Rzeczypospolitej, ale zajmuje on bardzo poczesne miejsce wśród europejskich reform włościańskich XVIII w.

Tadeusz Kościuszko zmarł w Solurze 15 października 1817 roku. Zwłoki Kościuszki sprowadzono do kraju i złożono w „polskim panteonie” – w katedrze na Wawelu wśród grobów królewskich. Uroczysty pogrzeb w Krakowie odbył się 23 czerwca 1818 r.

Generał Tadeusz Kościuszko za swoje wielkie dokonania został uhonorowany wieloma różnorodnymi wyróżnieniami. Wśród nich spotykamy nazwy: gór, placów, ulic, szkół, jednostek wojskowych, nie licząc niezliczonej liczby pomników, tablic. Jest bohaterem wielu utworów itp.

Kazimierz Spaleniec, realizator cyklu spotkań pt. „Regionalizm jako forma promocji regionu”, historyk, regionalista, animator kultury, długoletni pracownik Wojewódzkiego Domu Kultury w Lublinie, autor i redaktor wielu publikacji poświęconych upowszechnianiu historii, kultury i ruchu regionalistycznego. Posiada na swoim koncie wiele dokonań, m.in. związanych z aktywną realizacją konkursu „Dni Miejscowości” i tworzeniem izb pamięci. Szczególne zasługi położył jako animator towarzystw regionalnych. Z jego udziałem powstało 78 towarzystw na ponad 125 aktualnie prowadzących działalność na Lubelszczyźnie. Pod jego redakcją ukazały się m.in.: *Studia z dziejów Grabowca*, Lublin–Grabowiec 2003; *Dzieje Uchań 1484-2006*, Uchanie 2006, II wyd. poszerzone i uzupełnione, Uchanie 2009, album *Historia wykuta w kamieniu. 40 lat twórczości artystycznej Witolda Marcewicza*, Lublin 2008, a także *Dzieje Krzczonowa 1359-2011*, Krzczonów 2012.

Spotkanie historyczne z cyklu
„Postacie niezwykle”

Tadeusz Kościuszko (1746-1817)

Popularność wśród potomnych zawdzięcza przede wszystkim roli jaką odegrał wkraczając na arenę swojej działalności w 1792 roku – w wojnie polsko-rosyjskiej stoczonej w obronie uchwał Sejmu Wielkiego oraz w dwa lata później jako Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej w insurekcji 1794 r.

24 marca 1794 r. na krakowskim rynku, pośród ludu, proklamował powstanie i złożył uroczystą przysięgę, która brzmiała: „Ja, Tadeusz Kościuszko przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, że powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie jej dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Syna Jego”.

Andrzej Tadeusz Bonawentura Kościuszko – takie imiona otrzymał na chrzcie przyszedł dowódca spod Dubienki – pochodził z drobnej szlachty. Urodził się 4 lutego 1746 r. we wsi Mereczkowszczyzna w powiecie słonimskim na Podlasiu w rodzinie miecznika brzeskiego Ludwika Kościuszki i Tekli z Ratomskich. Mereczkowszczyzna należała do Sapiechów, a Ludwik Kościuszko trzymał ją prawem zastawnym.

Po starannej edukacji domowej, mając 9 lat, Tadeusz w 1755 r. zapisany został wraz ze starszym bratem Józefem do szkoły pijarskiej w Lubieszewie gdzie ukończył poetykę. Śmierć ojca oraz kłopoty finansowe doprowadziły do przerwania nauki. Dzięki protekcji Czartoryskich z Puław i Sieniawy, a także pisarza polnego litewskiego Józefa Sosnowskiego z Sosnowicy 19-letni Tadeusz został przyjęty w grudniu 1763 r. do organizującej się Szkoły Rycerskiej zwanej również „Akademią Szlachecką Korpusu Kadetów JKMości i Rzeczypospolitej”, jedynej ówczesnej szkoły wojskowej. Szkoła ta oprócz przysposobienia do zawodu żołnierskiego uczyła miłości i oddania dla ojczyzny. W 1769 r., na mocy decyzji króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, wyruszył jako stypendysta na dalsze studia do Francji, by tam uczyć się „architektury militarnej, artylerii, taktyki, architektury cywilnej, rysowania i malowania.”

W 1774 r. Kościuszko powrócił do kraju. Początkowo przebywał u swoich zameźnych sióstr Anny Estkowej w Dołholisce oraz Katarzyny Żółkiewskiej w Kuzawce pod Sławatyczami, najczęściej u kuzyna Jana Nepomucena Kościuszki w Sławinku pod Lublinem.

Tutaj często robił wypadki do Sosnowicy odległej ok. 60 kilometrów, gdzie zakochał się z wzajemnością w jednej z córek wojewody smoleńskiego, a niebawem hetmana polnego litewskiego Józefa Sosnowskiego - Ludwice. Miłość ta, choć przerwana, doczekała się odbicia w literaturze. Na przeszkodzie stanęły panujące obyczaje i były one jedną z przyczyn wy-

jazdu Tadeusza Kościuszki z kraju. Początkowo Kościuszko myślał o zatrudnieniu się w Saksonii – w wojsku albo w dyplomacji. Gdy jednak nic z tego nie wyszło poprzez Francję wyjechał na kontynent amerykański, gdzie przybył 31 sierpnia, składając memoriał o przyjęcie do armii powstańczej. Na wniosek Wydziału Wojny – Kongres wydawał odpowiednią rezolucję. Decyzja w sprawie Kościuszki zapadła 18 października 1776 r. „Tadeusz Kościuszko mianowany zostaje inżynierem w służbie Stanów Zjednoczonych Ameryki z pensją 60 dolarów miesięcznie i w randze pułkownika.” Liczne opinie wojskowych świadczą o znakomitej pracy Tadeusza Kościuszki jako specjalisty inżyniera, stratega i fortyfikatora. Gen. Green: „nie może nic przeciągnąć jego zapалу do służby publicznej, ani też nie może być użyteczniejszym nad jego wagę, czujność i pomysłowość [...] W jakiegokolwiek bądź gałęzi służył, był zawsze chętnym i zdolnym współpracownikiem [...] co zaś go wielce wyróżniało obok tego, to niezrównana skromność i zupełna nieświadomość tego, iż dokonał czegoś nadzwyczajnego...”

W uznaniu zasług położonych w walce o wolność Ameryki został awansowany do stopnia generała brygady oraz odznaczono go jako jednego z trzech cudzoziemców Orderem Cyncynata i przyjęto do stowarzyszenia najbardziej zasłużonych kombatanów. Rezolucja Kongresu odnosząca się do Kościuszki brzmiała „Przedstawia się, że sekretarz wojny ma wydać pułkownikowi Kościuszce patent na szarżę generała brygadiera i oświadczyć temu oficerowi, że Kongres jest przejęty wysokim uznaniem dla jego długich, wiernych i cennych wielce zasług”. 15 lipca 1784 r. Kościuszko opuścił Amerykę odpływając z Nowego Jorku na pokładzie statku „Courier de l' Europe”.

Ze Stanów Zjednoczonych wywoził Kościuszko sprawdzoną wiedzę wojskową, umiejętności fortyfikatora i organizatora ochotniczych i mało wyszkolonych, ale ożywionych duchem patriotyzmu wojsk.

8 sierpnia 1784 r. Kościuszko przypłynął do Lorient, francuskiego portu na Atlantyku, skąd przez Paryż wrócił do Polski, do rodzinnych Siechnowicz ubogiej podlaskiej wsi. W Siechnowicach zajął się gospodarstwem rolnym, ale szło mu to marnie, zaciągnął długi, zalegał z podatkami. Wpływ na powyższy stan miało obniżenie do połowy pańszczyzny własnym poddanym. Uchwała sejmowa z 20 października 1788 r. o zwięk-

szczeniu stanu liczbowego armii stwarzała możliwość zaciągnięcia się do służby wojskowej. Dzięki protekcji u króla Stanisława Augusta Poniatowskiego wielu ludzi, np: Ludwika Lubomirskiej (Sosnowskiej), posłów Fryderyka Moszyńskiego i Pawła Ożarówskiego jesienią 1789 r. wśród pierwszych nominowanych 12 października znalazł się Tadeusz Kościuszko i 1 lutego 1790 r. zameldował się w garnizonie we Włocławku. W początkach czerwca 1790 r. objął dowództwo garnizonu w Lublinie, aby w trzy miesiące później z trzema batalionami piechoty i ośmioma szwadronami jazdy (kawalerii) wyruszyć na Wołyń. Dowództwo grupy przebywało najpierw w Starym Konstantynowie. Tutaj 44 letni Tadeusz Kościuszko przeżył drugą wielką miłość – wybranką była młoda 18-letnia Tekla Żurowska.

Tadeusz Kościuszko był uwrażliwiony na stosunki społeczne, a zwłaszcza poddaństwo chłopów, świadczy o tym jego pismo do Michała Zalewskiego posła trockiego na Sejm Czteroletni. W piśmie stwierdzał m.in. że podstawowym złem kraju jest poddaństwo chłopów. Uchwalenie Konstytucji 3 Maja 1791 r. zdawało się otwierać nową, pomyślniejszą kartę w dziejach Rzeczypospolitej. Tymczasem w kraju opozycja podjęła działanie mające na celu zahamowanie przemian atakiem na „Ustawę Rządową”. Jeden z głośniejszych posłów Albin Skórkowski nazwał świeżo zaprzysiężoną konstytucję „dziełem bezprawia”. Opinia europejska uznawała wydarzenia w Polsce za łagodną rewolucję.

Król Stanisław August Poniatowski nie chciał powiększać liczby przeciwników Konstytucji. Sądził, że pozyska malkontentów i być może uspokoi niezadowolonych z reform w kraju i w państwach ościennych, które zajęły różne stanowiska. Najbardziej korzystne dla Polski stanowisko zajął dwór wiedeński, który był gotów zaakceptować Konstytucję i dążył do utrzymania integralności Rzeczypospolitej. Zleżało Austrii na zablokowaniu pruskich apetytów do kolejnych aneksji.

Stanowisko Prus było dwuznaczne. Oficjalnie wyrażało pochwałę przemian w Polsce, w rzeczywistości uważano przemiany za niebezpieczne dla państwa Hohenzollernów. Katarzyna II na wiadomość z Warszawy liczyła się z koniecznością zbrojnej interwencji, co 18 maja 1792 r. stało się faktem – ambasador rosyjski w Warszawie wręczył polskiemu ministrowi spraw zagranicznych Chreptowiczowi deklarację Katarzyny II ozna-

Spotkanie historyczne z cyklu
„Postacie niezwykle”

Tadeusz Kościuszko (1746-1817)

Prowadzenie Kazimierz Spaleniak

Spotkanie odbędzie się

w poniedziałek 20 lutego 2017 r. o godz. 18.00

w Galerii Sztuki Domu Kultury LSM

w Lublinie, ul. K. Wallenroda 4a, tel. 81 743 48 29

www.domkulturylsm.pl

Wstęp wolny